

Студії історії зарубіжжя

УДК 94(7/8)

«ДОМІНІКАНСЬКИЙ ПРОЕКТ» В ІСТОРІЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ДОПОМОГИ ЄВРОПЕЙСЬКИМ БІЖЕНЦЯМ (КІНЕЦЬ 1930-Х – ПОЧАТОК 1940-Х РОКІВ)

Юшкевич Володимир

У статті аналізується один з епізодів міжнародного реагування на ситуацію з німецькими біженцями, що виникла наприкінці 1930-х рр. Під час переговорів на Евіанській конференції 1938 р. представники домініканської делегації заявили про готовність країни прийняти в себе до ста тисяч вимушених мігрантів з Центральної Європи. Ця пропозиція викликала інтерес з боку Міжурядового комітету з питань біженців та американського Президентського дорадчого комітету з питань політичних біженців. Метою статті є дослідження практичної реалізації гуманітарної ініціативи Домініканської республіки стосовно створення аграрної колонії для єврейських втікачів від нацистських переслідувань. При написанні дослідження використовувалися як загальнонаукові (системного аналізу) так спеціально-історичні (історико-системний, історико-описовий, історико-компаративістський, періодизації) методи наукової систематизації та аналізу досліджуваних сюжетів минулого. Також необхідно зазначити, що стаття ґрунтується на принципах науковості, системності та історизму. Підсумки роботи можуть бути використані фахівцями при здійсненні досліджень із всесвітньої історії середини ХХ ст., а також у процесі розробки й викладання нормативних і спеціальних курсів новітньої історії США та історії Латинської Америки. Перспективи подальших досліджень слід пов'язувати з вивченням впливу «Домініканського проекту» на реалізацію американської допомогової політики в інших країнах регіону.

Ключові слова: Домініканська республіка, єврейські біженці, Ф. Рузвельт, Р. Трухільйо, Соса, Джойнт, Д. Розенберг, Д. Розен.

Великі військові конфлікти і соціальні катаклізми традиційно супроводжувалися появою великого числа біженців. Особливо значних масштабів це явище набуло під час та після Першої світової війни. Формування міжнародної системи опіки над вимушеними переселенцями у міжвоєнний період тільки почалося. За таких умов пошук практичних механізмів надання оперативної підтримки та допомоги європейським біженцям наприкінці 1930-х рр. ставало однією з найбільш важливих гуманітарних місій для світової спільноти.

Пропонована тематика американської участі у допомогових акціях є для української історичної науки новою. В той же час тема створення поселення для вимушених європейських мігрантів висвітлювалася в зарубіжних дослідженнях. У контексті історії Голокосту ця тема побіжно згадувалася в роботах Д. Вімана [22] та Р. Бартропа [3]. Різні аспекти організації сільськогосподарського поселення єврейських втікачів від нацизму в Домініканській республіці розглядалися М. Каплан [9] та А. Велсом [20]. Особливості американсько-домініканських стосунків у контексті нової політики

«Доброго сусіда» знайшли відображення у статтях А. Метца [10], Р. Пулея [13]. Проте, вищевказані праці висвітлювали тільки деякі епізоди довоєнного формування заasad політики міжнародної опіки над біженцями. На сьогодні можна констатувати факт недостатнього наукового опрацювання питання участі та оцінювання ролі Сполучених Штатів у процесах координації міжнародних гуманітарних зусиль і реформування організаційного інструментарію для реалізації цих акцій напередодні та у перші роки Другої світової війни.

Метою статті є дослідження співпраці США та Домініканської республіки стосовно практичної реалізації гуманітарної ініціативи зі створення аграрної колонії для єврейських втікачів від нацистських переслідувань. Для написання статті використувалися матеріали єврейської періодики, документи поселенської асоціації, аналітичні доповіді. Особлива увага звертається на місце та роль США у реалізації «домініканського поселенського проекту».

У другій половині 1930-х рр. у зв'язку із триумфом реваншистських настроїв у Німеччині різко загострилися проблеми переслідувань груп людей за дискримінаційними ознаками – інші політичні погляди, етнічне походження, релігійні вподобання тощо. Їм загрожували різноманітні форми репресій – економічне розорення, пониження в політичних та громадянських правах, арешти та ув'язнення, вигнання з країни. На відміну від попереднього десятиліття, тогочасні інтернаціональні інституції, представлені Лігою Націй та Міжнародною організацією праці, не могли впоратися з новими викликами та надати оперативну і дієву підтримку вимушеним мігрантам. Курс німецького керівництва щодо перегляду європейських кордонів та серйозність загрози демографічної катастрофи стали зрозумілими після здійснення анексії Австрії. За таких обставин американський лідер Франклін Делано Рузвельт у березні 1938 р. запропонував скликати міжнародну конференцію з метою координації гуманітарних зусиль для невідкладної допомоги політичним біженцям з Німеччини та Австрії.

Упродовж квітня–травня 1938 р. тривали консультації Держдепу США з іноземними партнерами стосовно місця проведення і точного складу учасників Міжнародного форуму. В кінцевому підсумку для цієї мети було обрано французьке курортне містечко Евіан-ле-Бен. У роботі Евіанської конференції, яка пройшла з 6 по 15 липня 1938 р., взяли участь представники понад тридцяти країн та майже п'ятдесяті громадських організацій. До складу домініканської делегації увійшли дипломати Вірджиліо Трухільйо Моліна (надзвичайний та повноважний посланець у Франції та Бельгії, брат домініканського диктатора) й Сальвадор Парадас (постійний представник країни в Лізі Націй). На одному із засідань конференції брат диктатора Вірджиліо Трухільйо заявив, що Домініканська республіка готова прийняти у себе до 100 тис. європейських біженців з Австрії та Німеччини. Згодом він запропонував чеським промисловцям єврейського походження направити три тисячі євреїв з Чехії на острів, проте політичні події у Східній Європі стали на заваді подальшому опрацюванню шляхів вирішення цього питання.

Після Евіану переговори стосовно можливості розміщення європейських біженців велися з представниками філіппінського, домініканського, британського, французького, нідерландського, австралійського та канадського урядів.

Враховуючи участь більшості країн Латинської Америки в роботі Евіанської конференції та участь представників регіону в засіданнях Виконкому Міжурядового комітету з питань біженців, у Вашингтоні вирішили активізувати залучення південноамериканських держав до наявних і створення нових проектів допомоги вимушеним мігрантам з Німеччини, Австрії та Чехословаччини [3, 62]. Для продовження практичної реалізації гуманітаристських зусиль Білого Дому наприкінці 1938 р. американська делегація мала актуалізувати питання біженців на Восьмій Міжнародній конференції Американських держав у Лімі, яка мала проходити 9–27 грудня 1938 р. Спочатку, в листопаді 1938 р., Франклін Рузвельт на зустрічі з головою дорадчого комітету Джеймсом МакДонадлом попросив прискорити зусилля структури щодо пошуку якомога більшої кількості місць притулку біженців, особливо у Латинській Америці. Потім виконавчий секретар Президентського комітету Джордж Воррен повідомив Держдеп, що шанси на офіційну підтримку Панамериканською конференцією допомоги біженцям мізерні. Більшість країн регіону все ще не розуміли всю гостроту проблеми, а також зробили жорсткішими норми міграційного законодавства після Великої депресії [3, 63]. З іншого боку, Д. Воррен пропонував перевести тему розміщення євреїв у площину двосторонніх відносин, і за цих умов латиноамериканські уряди могли б прийняти значну кількість мігрантів, здатних допомогти у розвитку сільського господарства та промисловості [17, 273].

Не зважаючи на те, що питання допомоги біженцям за підтримки бразильського делегата Евіану Хеліу Лобоса було включене до порядку денного, у кінцевому підсумку ця тема не увійшла до тексту підсумкової декларації та була відхилена членами Пан-Американського Союзу. Більше того, ситуація повторилася за два роки у липні 1940 р. в Гавані під час обговорення питання захисту колоній Франції та Нідерландів. Тоді Державний секретар США Кордел Халл безуспішно намагався залучити країни регіону до колективного вирішення проблем біженців [17, 274]. Невдовзі, представники Аргентини, Уругваю та Парагваю під час обговорення торговельної угоди домовилися про необхідність ухвалення більш жорстких міграційних норм, щоб унеможливити проникнення до себе «небажаних» осіб, що пояснювалося міркуваннями безпеки [22, 792].

Не дивлячись на провал американських ініціатив у Лімі наприкінці 1938 р., вже у січні 1939 р. диктатор Трухільйо та формальний лідер Домініканської республіки «церемоніальний президент» Хасінто Пейнадо схвалили план щодо створення поселення для біженців. Так було покладено початок «Домініканському проекту». Ідею створення єврейського поселення у Санто-Домінго ще 1882 р. висунув генерал Грегоріо Луперон [21, 48–58].

Попри активність американської дипломатії та аналітиків практичне вирішення питання надання оперативної допомоги європейським біженцям проходило не надто

швидко. Після Евіанської конференції 1938 р. вирішення питання розселення європейських біженців експертами бачилося шляхом використання різних механізмів та підходів – розпорочений прийом, робота з квотами, створення агроколоній. Враховуючи потенційні загрози з появою великої кількості біженців у короткотерміновій перспективі, курс на організацію великих територіальних поселень міг себе виправдати. Щоправда, час на збір коштів і проведення переговорів з іноземними урядами зовсім не відповідав реальним викликам кінця 1930-х рр. Завдання зі швидкого створення таких поселень можна було реалізувати винятково в умовах країн, що перебували у значній або повній залежності від США. Для такої ролі представники американської адміністрації обрали дві країни. Так, на Філіппінах діяв спеціальний державний режим перехідного характеру, з частковим американським контролем над внутрішньою та зовнішньою політикою. Повне проголошення незалежності очікувалося тільки в 1946 р. Не дивлячись на наявність власного уряду та державних структур, роль американського генерал-губернатора залишалася високою. У випадку з Домініканською республікою карибська країна ще з 1905 р. передала повний контроль над власною фінансовою системою в руки США.

За умов повільної розбудови структур МКБ втілення допомогів ініціатив Ф. Рузвельта взяв на себе Президентський дорадчий комітет з питань політичних біженців. Проте, існував елемент «незручності» залучення до проекту гуманітарної допомоги домініканського лідера, який незадовго до того влаштував етнічні чистки всередині своєї країни. Мова йде про «петрушкову різанину» – кривавий апогей реалізації антигаїтянського курсу карибського диктатора. 2–8 жовтня 1937 р. відбулися масові вбивства темношкірого населення гаїтянського походження у прикордонному районі Сібао, розташованому вздовж річки Ріо-Дабахон. Число жертв за різними оцінками коливається від дванадцяти до тридцяти тисяч осіб [18, 590]. Після втручання американців домініканський уряд погодився на арбітраж, офіційно визнав загибель 17 500 гаїтян і відшкодував 525 тис. \$. Названий американським виданням «The Nation» «Гітлером в мініатюрі» домініканський диктатор в інтерв'ю «New York Times» назвав ці події «прикордонними сутичками між фермерами та скотарями».

Тому авторитарний неформальний лідер Домінікани Рафеель Леоніда Трухільйо вирішив використати можливість «відбилити» свою репутацію на міжнародній арені, найперше в очах американського суспільства та істеблішменту. Цей задум, імовірно, було розгадано представниками опозиційних до Трухільйо мігрантських кіл. Так, 18 січня 1940 р. колишній міністр закордонних справ Домініканської республіки Персіо Франко у Вашингтоні поширив заяву, в якій повідомляв, що епохальне для домініканського народу та Західної півкулі рішення стосовно прийому в країні ста тисяч біженців ухвалювалося без відома та згоди її громадян, в одноосібному порядку та у притаманному диктатурі Трухільйо стилі.

7 липня 1939 р. відбувся перший офіційний візит Рафаеля Трухільйо до США. На той момент президентом він не був, і приїхав до Вашингтону в ранзі генералісі-муса та головнокомандувача домініканської армії. Сам факт приїзду свідчив про мож-

ливість успішної реалізації задумів диктатора. Упродовж короткого відрізка часу автократ кілька разів приїздив до США – у вересні він зустрівся у Нью-Йорку з Д. Розенбергом, а в жовтні 1939 р. приїхав до США втретє [20, 74].

В останній день проведення американської зустрічі виконкому МКБ, 26 жовтня, відбувся званий обід, організований представником Агро-Джойнту Джеймсом Розенбергом з метою ознайомлення високопоставлених чиновників з «домініканським проектом». Формально колишній президент Трухільйо у Вашингтоні заявив про готовність негайно прийняти в країні 500 родин єврейських біженців, а домініканський посол Андрес Пасторіца повідомив про перспективу розміщення на острові до ста тисяч біженців у майбутньому [16, 8–13]. Зустріч виявилася досить представницькою, на ній були присутні керівники МКБ (Г. Емерсон, Д. Рабілі), представники Президентської ради (Д. Воррен, І. Бовман), політики (Карлос Давіла – колишній президент Чилі, Поль ван Зеланд – колишній прем'єр Бельгії) та інші.

Під патронатом ПДКПБ та АЖАС вирішили створити Домініканську поселенську корпорацію – DORSA. Президентом асоціації став Д. Розенберг, а віце-президентом – Джоозеф Розен. Останній народився у Москві, родина мігрувала за кордон, коли він був дитиною. Ще до Першої світової війни налагодив агробізнес в українських губерніях Російської імперії – мав філії в Харкові та Катеринославі. Після перемоги більшовиків добивався від нової влади повернення громадянських прав євреям «позбавленим». У 1924 р. домовився з радянською владою щодо реалізації масштабного проекту «аграризації» євреїв, суть якого зводилася до масового переселення радянських та іноземних представників єврейської національності до українських степів Північного Причорномор'я з метою їхнього господарського освоєння. До 1937 р. для цих цілей вдалося зібрати 16 млн \$. Напередодні актуалізації «домініканського переселенського проекту» входив до складу спеціальної комісії, ініційованої американською стороною, яка вивчала можливості Британської Гвіани для розміщення там європейських біженців [7, 5].

Ще раніше за направленням Президентського дорадчого комітету з питань політичних біженців у період з 7 березня до 18 квітня 1939 р. у столиці (на той час мала назву Сьюдад-Трухільйо) працювала комісія у складі Генрі Бейкера (голова), Вільяма Крамера та Артура Кочера. Комісією було підготовано вичерпний звіт «Польові дослідження поселенських можливостей деяких місцевостей Домініканської республіки» [2]. У доповіді аналізувалася придатність земель атлантичного узбережжя від ріки Маймон до міста Сабана-де-ла-Мар для розміщення великої кількості єврейських біженців. Членами комісії відзначався наявний потенціал для розвитку сільського господарства – 100 тис. акрів могли бути придатні для розселення трьох з половиною тисяч родин. При цьому вказувалося на низький рівень розвитку транспортного сполучення. Серед іншого потенційним агроколоністам пропонувалося займатися звичною для багатьох євреїв торгівлею, до якої місцеві мешканці «не мали здібностей».

З окремою місією наприкінці 1939 р. в Домініканську республіку був направлений керівник DORSA Джеймс Розенберг. Вже під час реалізації проекту рада дирек-

торів організації розширювалася. До складу в різні роки входили: Бернард Кан (скарбник, почесний голова Європейської ради Джойнту), Рубі Мозес (помічниця скарбника), Джон Кленсі (секретар), Ребека Гурвіч Рейхер (виконавчий секретар), Леон Фолк-молодший, Джозеф Хаймен, Руфус Джонс, Александр Кан (один із засновників та віце-президент Джойнту), Едмунд Кауфманн, Луїс Кенеді, Стівен Морріс, Кларенс Пікетт, Ірвінг Сарторіус, Девід Швайцер, Вільям Талхаймер, Джордж Воррен. У жовтні 1941 р. Леон Фолк-молодший буде обраний президентом асоціації [12, 4].

Перед DORSA стояли завдання стосовно переселення, надання медичної та фінансової допомоги мігрантам з Австрії, Німеччини, Польщі, Угорщини, Чехословаччини. Штаб-квартира організації розташовувалася у Нью-Йорку, діяльність здійснювала у Сосуа та Сьюдад-Трухільйо. Закордонна робота пов'язана із вербуванням переселенців та збором коштів. В кінцевому підсумку на березі Атлантичного океану було створено єврейське поселення Сосуа [10, 3]. За сприяння DORSA було придбано 22,3 тис. акрів землі. Фінансування забезпечувала американська неурядова організація Арго-Джойнт.

Офіційний старт «домініканському експерименту» дала підписана на початку 1940 р. угода. Церемонія відбулася в домініканській столиці у Національному палаці у присутності секретаря МКБ В. Морріса та представника Держдепу США Роберта Пела. «Переселенський пакт» скріпили своїми підписами міністр внутрішніх справ та поліції Хосе Гарсія, міністр сільського господарства, промисловості та праці Рауль Карбуссія та керівники DORSA Д. Розенберг і Д. Розен [4, 1]. Угода, підписана 30 січня 1940 р. між Домініканською поселенською асоціацією та урядом, гарантувала для єврейських колоністів дотримання релігійних свобод та містила митні й податкові пільги, що мали б сприяти активізації подальшої міграції євреїв. Переселенська акція мала стартувати з п'ятисот родин з перспективою значного розширення аж до прийому ста тисяч мігрантів. Так, кожна родина мала одержати 82 акри землі (33 га), десять корів (передбачалася опція надання двох додаткових голів великої рогатої худоби з розрахунку на одну дитину), мула, коня та кредитні кошти обсягом 10 тис. \$ з низькою процентною ставкою (1 % річних). Угоду було ратифіковано двома палатами домініканського конгресу на спеціальних засіданнях, що пройшли 20–21 лютого 1940 р.

Потенційних поселенців шукав у Європі (Нідерланди, Більгія, Люксембург та окупована частина Франції) представник DORSA Соломон Троун. Доки Італія зберігала нейтралітет у війні, австрійських, чеських та німецьких євреїв відправляли звідти [1, 4]. Потім Троун намагався переправити їх до Швейцарії, а вже звідти до Португалії. Транспортування біженців здійснювалося морським шляхом на пуерторіканських (Coamo), британських (Cameronia) чи американських (S. S. Cherokee) суднах. За домовленістю, кораблі зупинялися на о. Елліс, поблизу Нью-Йорка, який вважався «міграційними воротами» США. Не дивлячись на те, що домініканськими дипустановами у Європі було видано близько п'яти тисяч віз, до місця призначення прибула лише частина з них. На практиці, віза цієї карибської країни давала євреям можливість легально залишити окуповану Європу та рушити в іншому напрямку (Палес-

тина або США). Для незаможних біженців прибуття на Домінікану ускладнювалося через складне транспортне сполучення та вартість переїзду.

Перша група із 37 поселенців прибула в Домініканську республіку в травні 1940 р., а до кінця року їхня кількість досягла чотирьохсот осіб. У Сосуа мігрантами було збудовано синагогу, школу, приватні будинки, гуртожитки, майстерні, невелику лікарню, автономну електростанцію, відкрито підприємство з обробки молока та виготовлення сиру [12, 4]. У липні 1941 р. в Сосуа перебували 234 чоловіки, 90 жінок, 28 дітей – усього 352 особи. Частина єврейських біженців поселилися у столиці країни – Сьюдад-Трухільйо. Зі свого боку, уряд Домініканської республіки виділяв субсидії для придбання землі та розвитку аграрного виробництва. Також представники домініканської влади заявили, що будуть надавати перевагу особам, які мають досвід праці в сільському господарстві.

Початок європейської війни ускладнив пошук спонсорів, тож Джойнт активізував свої зусилля зі збору коштів. Так, на замовлення DORSA компанією Paramount Film Corporation у 1941 р. було створено фільм «Sosua: Heaven in the Caribbean», де висвітлювалося повсякденне життя єврейських поселенців у Сосуа. Також у 1942 р. керівники поселенської асоціації звернулися до генеральної асамблеї єврейських федерацій і фондів допомоги у Чикаго з метою сприяння у пошуку додаткових 150 тис. \$ [8, 2]. Вказувалося на критично важливе значення успішної реалізації домініканського переселенського проекту, що могло б сприяти залученню країн Латинської Америки до повторення подібного досвіду.

«Домініканський проект» також приваблював Президентську раду та МКБ своїм невеликим кошторисом. Так, за підрахунками фахівців, вартість переселенської акції з обрахунку на одного біженця коливалася від 4 тис. \$ (Аргентина та Родезія) аж до 2,5–6 тис. \$ (Палестина). А міграція у Домінікану обійшлася б в 1–1,6 тис. \$ [14, 19]. У кінцевому підсумку під час реалізації проекту на практиці його вартість зросла з 230 тис. до 650 тис. \$, з яких 110 тис. – транспортні витрати. За деякими оцінками, сумарні витрати на домініканську агроколонію майже досягли одного мільйона.

Досвід Сосуа вивчався представниками американського Інституту Брукінгса, які аналізували втілення «цінного експерименту, спрямованого на вирішення проблеми переслідування у цілому світі» та підготували окрему книгу. Авторський колектив очолила Дана Мунро – директор школи суспільних та міжнародних відносин Принстонського університету. Фахівці відзначили практичне значення та унікальність домініканського досвіду тому, що більшість незайнятих територій знаходилися у тропіках і субтропіках, а сприятливий результат цієї агроколонії міг показати, чи буде успішним цей досвід в інших місцях [14].

Після смерті Хасінто Пейнадо 7 березня 1940 р. новим маріонетковим лідером Домініканської республіки став Мануель Тронкосо де ла Конча. Він вручив нагороди шістьом американцям, причетним до створення агроколонії Сосуа. Четверо з них представляли переселенську асоціацію – Д. Розенберг, Л. Фолк-молодший, Д. Швейтцер,

Г. Ліндер [15, 3]. Пізніше Л. Фолк-молодший був нагороджений орденом Дуарте і став почесним доктором місцевого університету [12, 4].

Після початку реалізації «домініканського проекту» можна стверджувати, що задум Трухільйо стосовно покращення відносин зі США вдався. З одного боку, Ф. Рузвельту напередодні виборів було необхідно показати початок практичної реалізації та перші результати своїх ініціатив щодо допомоги на конкретному прикладі. Проте, відсутність значної зацікавленості у прийомі біженців з боку інших країн регіону навіть дозволила одержати деякі преференції. Так, 24 вересня 1940 р. було укладено угоду зі США («пакт Халл-Трухільйо»), за яким країна повертала собі контроль над фінансовою сферою [13, 29–30]. На честь цієї події у столиці було відкрито Монумент економічної свободи.

Функціонування домініканської агроколонії для біженців мало велике символічне та пропагандистське значення. За цим прикладом почали вивчати можливість створення подібних поселень у США. 19 березня 1941 р. Сосу відвідав директор відділу острівних володінь і територій міністерства внутрішніх справ США Руперт Емерсон. Він ознайомився з домініканським досвідом з метою його використання в майбутньому. Тоді мова йшла про створення тимчасового поселення біженців на американських Віргінських островах. Проте ідея міністра Ікеса нагтовхувалася на рішучий опір Держдепу та міністерства військово-морських сил [19, 2]. У жовтні 1941 р. після домініканського досвіду Перу та Венесуела заявили про готовність розмістити у себе європейських політичних біженців [11, 4]. Тоді ж Майрон Тейлор (посланець американського президента у Ватикані) заявив про важливість «домініканського експерименту», довгостроковий ефект колонізації та створення єврейського поселення для біженців.

За планами та деклараціями домініканського керівництва, створення агроколонії Сосу не було одноразовою акцією. З офіційними заявами стосовно готовності продовжити приймати в себе єврейських вимушених мігрантів повноважні представники Домініканської республіки виступали й пізніше. Після завершення Другої світової війни вони ще двічі виявляли бажання прийняти єврейських поселенців. Так, у листопаді 1945 р. домініканським посольством у Вашингтоні було оприлюднено заяву, де йшлося про намір надати притулок додатково декільком тисячам осіб [5, 4]. Потім подібна ініціатива була озвучена вже у квітні 1957 р. під час приїзду чотирьох американських сенаторів до Сосу. Тоді, невдовзі після Суецької кризи, на зустрічі з конгресменами (Чудофф, Доллінджер, Фрейдел, Зеленко) черговий «церемоніальний президент», брат диктатора, генералісимум Гектор Трухільйо повідомив, що Домініканська республіка готова негайно відкрити п'ять тисяч віз для єврейських біженців з Єгипту [6, 3]. Тодішній очільник Сосу Альфред Розенцвейг став першим євреєм, обраним до Палати депутатів Домініканського конгресу.

Отже, «домініканський проект» є маловідомою сторінкою довоєнної історії пошуку місць притулку для європейських політичних біженців. У статті підтверджено тезу, що реалізація поселенського експерименту зі створення агроколонії в Сосу

відбувалася в душі гуманітарних ініціатив президента Ф. Рузвельта і супроводжувалася можливою підтримкою з боку Президентського комітету та американських громадських організацій. Початок світової війни ускладнив втілення проекту в задуманих масштабах. Замість очікуваних ста тисяч єврейських біженців з країн Центральної Європи упродовж 1939–1942 рр. домініканськими дипустановами було видано п'ять тисяч віз, щоправда до Сосуа та Сьюдад-Трухільйо прибули тільки близько семисот переселенців. У результаті дослідження було встановлено комплекс заходів, вжитих американською стороною, направлених на успішну реалізацію домовленостей з домініканською стороною стосовно створення та розбудови сільськогосподарського поселення Сосуа. Перспективи подальших досліджень слід пов'язувати з вивченням впливу «Домініканського проекту» на реалізацію американської допомогової політики в інших країнах регіону.

Summary

The article analyzes one of the episodes of the international response to the situation with German refugees which arose in the late 1930s. Representatives of the Dominican delegation during the negotiations at the Eivan Conference in 1938 declared the country's readiness to host one hundred thousand forced migrants from Central Europe. This proposal was of interest to the Intergovernmental Committee on Refugees and the American Presidential Advisory Committee on Political Refugees. The purpose of the article is to investigate the practical implementation of the humanitarian initiative of the Dominican Republic on the establishment of an agrarian colony for Jewish escapees from Nazi persecution. During the research and preparation of the given article general scientific (of systematic analysis) and special historical (historical-systematic, historical-descriptive, historical-comparative, periodization) methods of scientific systematization and analysis were used. It should also be noted that the article is based on the scientific principles, systematicity and historicism. The results of the paper can be significant for specialists in conducting studies on the world history of the mid-twentieth century, as well as for the development and teaching of normative and special courses on contemporary history of the USA and the history of Latin America. Prospects for further research should be linked to the study of the impact of the "Dominican project" on the implementation of American assistance policies in other countries of the region.

Key words: Dominican Republic, Jewish refugees, FDR, R. Trujillo, Sosua, Joint, J. Rosenberg, J. Rosen.

Аннотация

В статье анализируется один из эпизодов международного реагирования на ситуацию с немецкими беженцами, возникшую в конце 1930-х годов. Во время переговоров на Эвианской конференции 1938 г. представители доминиканской делегации заявили о готовности страны принять у себя до ста тысяч вынужденных мигрантов из Центральной Европы. Это предложение вызвало интерес со стороны Межправительственного комитета по вопросам беженцев и американского Президентского совещательного комитета по вопросам политических беженцев. Целью статьи является исследование практической реализации гуманитарной инициативы Доминиканской республики по созданию аграрной колонии для еврейских беженцев от нацистских преследований. При написании исследования использовались как общенаучные (системного анализа), так и специально-исторические (историко-системный, историко-описательный, историко-компаративистский, периодизации) методы научной систематизации и анализа исследуемых сюжетов прошлого. Также необходи-

мо отметить, что статья основывается на принципах научности, системности и историзма. Итоги работы могут быть использованы специалистами при проведении исследований по всемирной истории середины XX века, а также в процессе разработки и преподавания нормативных и специальных курсов новейшей истории США и истории Латинской Америки. Перспективы дальнейших исследований следует связывать с изучением влияния «Доминиканского проекта» на реализацию американской гуманитарной политики в других странах региона.

Ключевые слова: Доминиканская республика, еврейские беженцы, Ф. Рузвельт, Р. Трухильо, Сосуа, Джойнт, Д. Розенберг, Д. Розен.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. 44 Refugees Embark on Last Lap of Trip to Sosua Colony. *Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin*. 1940. October, 22. Vol. VII. № 164. P. 4.
2. Barker H. D. Report covering field investigations of settlement potentialities existent on selected lands in the Dominican Republic. Washington: Government Printing Office, 1939. 58 p.
3. Bartrop P. R. The Evian Conference of 1938 and the Jewish Refugee Crisis. Cham: Palgrave Macmillan, 2018. 128 p.
4. Dominican Refugee Pact Signed; Settlement to Start Soon on Tract Given by Trujillo. *Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin*. 1940. January, 31. Vol. VI. № 148. P. 1.
5. Dominican Republic Ready to Admit Additional Jewish Immigrants from Europe. *Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin*. 1949. April, 3. Vol. XII. № 268. P. 4.
6. Dominican Republic Willing to Admit 5,000 Jewish Refugees from Egypt. *Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin*. 1957. April, 25. Vol. XXIV. № 79. P. 3.
7. Dr. Joseph Rosen, Agro-joint Director Who Resettled 250,000 Jews in Russia, Dies in N. Y. *Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin*. 1949. April, 3. Vol. XVI. № 77. P. 5.
8. Jewish Federations Asked to Contribute \$150,000 for Colonization in Sosua. *Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin*. 1942. January, 27. Vol. IX. № 22. P. 2.
9. Kaplan M. A. Dominican Haven: The Jewish Refugee Settlement in Sosua, 1940–1945. New York: Museum of Jewish Heritage, 2008. 255 p.
10. Metz A. Why Sosúa? Trujillo's motives for Jewish refugee settlement in the Dominican Republic. *Contemporary Jewry*. 1990. Vol. 11. № 1. Pp. 3–28.
11. Peru, Venezuela Also Ready to Admit Jewish Refugees, Rosenberg Discloses. *Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin*. 1941. October, 21. Vol. VIII. № 258. P. 4.
12. Progress of Jewish Settlement in Dominican Republic Acknowledged by Government. *Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin*. 1941. October, 19. Vol. VIII. № 256. P. 4.
13. Pulley R. H. The United States and the Trujillo Dictatorship, 1933–1940: The High Price of Caribbean Stability. *Caribbean Studies*. 1965. Vol. 5. No. 3. Pp. 22–31.
14. Refugee Settlement in the Dominican Republic. A Survey Conducted Under The Auspices Of The Brookings Institution / ed. by Dana G. Munro. Washington: The Brookings Institution, 1942. 410 p.

15. Schweitzer Named to Direct Work at Sosua; Troncoso Decorates Six. *Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin*. 1941. February, 4. Vol. VIII. № 48. P. 3.
16. Text of the Dominican refugee offer. 1939. October, 19. *Dominican Project. 1939–1941*. Myron C. Taylor Papers. Archivists of the Franklin D. Roosevelt Library and Museum
17. The Nazi Holocaust. Historical articles on the destruction of European Jews. Volume 1. Part 8. Bystanders to the Holocaust / ed. by Michael Robert Marrus. London, Westport: Meckler, 1989. 474 p.
18. Turits R. L. A World destroyed, a nation imposed: the 1937 Haitian Massacre in the Dominican republic. *Hispanic American Historical Review*. 2002. Volume 82. Issue 3. Pp. 589–635.
19. Virgin Islands Refugee Plan Revived in Washington. *Jewish Telegraphic Agency. Daily News Bulletin*. 1941. March, 21. Vol. VIII. № 86. P. 2.
20. Wells A. Tropical Zion: General Trujillo, FDR, and the Jews of Sosúa. Durham, London: Duke University Press, 2009. 480 p.
21. Wischnitzer M. The Historical Background of the Settlement of Jewish Refugees in Santo Domingo. *Jewish Social Studies*. 1942. Vol. 4. № 1. Pp. 45–58.
22. Wyman D. S., Rosenberg C. H. The World Reacts to the Holocaust. Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1996. 981 p.

УДК 94:3391.924 (536)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У РЕГІОНІ ЗАТОКИ ПІСЛЯ РЕВОЛЮЦІЙ «АРАБСЬКОЇ ВЕСНИ»: ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Швед В'ячеслав

Проаналізовано історичні витоки формування сучасної інтеграційної архітектури у такому ключовому регіоні Близького Сходу, як Затока, визначено головні тенденції та особливості розвитку інтеграційних процесів у зазначеному просторі після революцій «арабської весни». Виявлено основні чинники підвищення ролі арабських монархій в арабському світі протягом зазначеного часу.

Досліджено вплив на ускладнення процесів інтеграції у рамках такого об'єднання, як Рада співробітництва арабських держав Затоки (РСАДЗ); таких чинників, як політичне загострення саудівсько-іранського протистояння, близькосхідна політика нового президента США Д. Трампа, катарська криза тощо.

Розглядаються останні спроби Саудівської Аравії спільно з Об'єднаними Арабськими Еміратами сформувати новий центр інтеграційного тяжіння лояльних до них арабських держав, насамперед Єгипту та Йорданії через такі проекти, як новий воєнно-політичний та економічний союз між Саудівською Аравією та ОАЕ, а також проект NEOM.